

BRIEF

23. august 2021

HVAD VIL DE TYSKE PARTIER MED EUROPA?

Kontakt:

Lykke Friis

Direktør

lykke@thinkeuropa.dk

Anders Overvad

Chefanalytiker

overvad@thinkeuropa.dk

Iben Schacke-Barfoed

Kommunikationschef

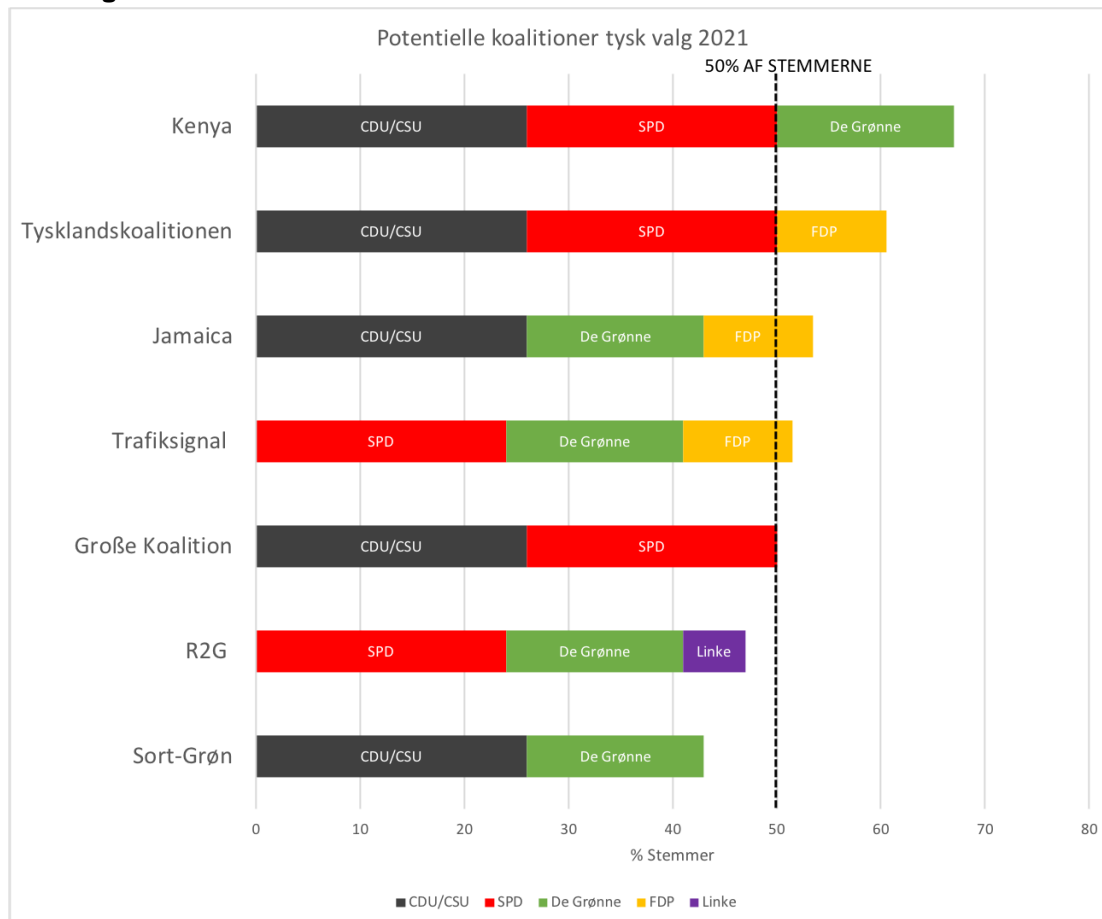
iben@thinkeuropa.dk

RESUMÉ

Der er godt en måned til det tyske forbundsdagsvalg. Selvom Europa ikke fylder meget i valgkampen, har alle partier alligevel i deres valgprogrammer afsat flere sider til EU. Grundlæggende ønsker alle potentielle regeringspartier (CDU/CSU, SPD, De Grønne, og FDP "mere Europa", mens Die Linke er mere skeptiske. En ny tysk regering vil grundlæggende fortsætte kansler Merkels Europakurs, men der er forskelle på partierne. Det kan, ligesom i 2017, komme til at spille en vigtig rolle under koalitionsforhandlingerne. Dengang var uenighed om en mulig finanspolitisk omfordeling én af grundene til, at det liberale FDP forlod de såkaldte Jamaica-forhandlinger. Uanset hvem der vinder valget, er der lagt op til langvarige koalitionsforhandlinger.

Dette brief gennemgår, hvor partierne står på følgende europapolitiske spørgsmål: EU's genopretningsfond og Stabilitets- og Vækstpagten, EU's retsstatsmekanisme (Polen og Ungarn), den igangværende konference om Europas fremtid, EU's flygtningepolitik og EU's udenrigs- og forsvarspolitik.

Figur 1. De mest sandsynlige nye tyske koalitioner, med afsæt i meningsmålinger slut-august 2021

EU's Genopretningsfond og Vækst og Stabilitetspagten

Som svar på coronakrisens økonomiske udfordringer for især de syd- og østeuropæiske lande besluttede EU i sommeren 2020 at oprette en genopretningsfond på ca. 800 mia. euro. Lande som Danmark kæmpede ellers sammen med de øvrige sparsommelige lande (Sverige, Holland, Østrig og til dels Finland) behårdt imod, at EU i fællesskab skulle stifte gæld. Trods en udvanding af det oprindelige tysk-franske forslag måtte Danmark og resten af gruppen dog til sidst acceptere den nye konstruktion.

Både franske og italienske regeringspolitikere har for længst slået til lyd for, at de ønsker sig en permanent fond og dermed en finanspolitisk omfordeling i EU. I deres valgprogrammer melder CDU/CSU og ikke mindst det liberale FDP dog klart hus forbi. Den nuværende fond skal være en enlig svale (se tabel 2). Som målingerne står p.t., vil de to partier næppe kunne danne en flertalsregering (se figur 1). Derfor gør danske politikere og Europa-interesserede allerede nu klogt i at nærstudere SPD, De Grønne og for den sags skyld også Die Linkes valgprogram. Alle

tre går nemlig til valg på en permanent fond. Allerede da fonden blev vedtaget, lancerede SPD's kanslerkandidat Olaf Scholz udtrykket: et "Hamiltonian moment"; altså at fonden ligesom i USA skulle føre til finanspolitisk omfordeling. Tilsvarende er de tre partier klar på at gå ind i den debat, som økonomikommisær Paolo Gentiloni åbnede i juli: Europa har brug for en anderledes Stabilitets- og Vækstpagt, hvor f.eks. klimainvesteringer ikke nødvendigvis bør tælle i regnskabet om maks 3 pct. underskud hos et EU-land. Eller som der står i SPD's valgprogram: Pagten skal omdannes til en "bæredygtighedspagt". Hvor FDP er decideret imod en ny pagt og udelukkende vil indføre strammere sanktioner, er CDU/CSU ikke afvisende for en modernisering. Den må dog ikke føre til opblødning af pagten.

EU's retsstatsmekanisme

Med undtagelse af Alternative für Deutschland (AfD) ønsker alle partier en styrkelse af EU's retsstatsmekanisme. CDU/CSU og De Grønne ser fratagelse af EU-midler som middel til at få lande som Ungarn og Polen til at ændre holdninger, mens SPD og FDP vil styrke civilsamfundet – SPD endog med oprettelse af en ny EU-fond. AfD derimod støtter Ungarn og Polens mulighed for at "bevare deres europæiske identitet", læs – deres modstand mod LGBTQ-rettigheder og indvandring.

CDU/CSU's ønske at om styrke retsstatsmekanisme er udtryk for et skifte i de to konservative partiers politik. Indtil for ganske nyligt har især det bayerske CSU holdt hånden over ikke mindst Ungarns Viktor Orban. Det skyldes, at partiet i årevis brugte et tæt forhold til Orban til at lægge luft til Merkels flygtningepolitik. På det seneste har Bayerns ministerpræsident og leder af CSU Markus Söder imidlertid nedprioriteret flygtningepolitikken betragteligt og for øvrigt taget afstand fra Orbans kurs.

Konferencen om Europas fremtid

En ny tysk regering vil prioritere den i foråret lancerede konference om Europas fremtid højt. Alle partier er, om end med forskellig stemmeføring, åbne for at ændre i EU's traktater. Undtagelsen er AfD, der ønsker, at Tyskland melder sig helt ud af EU. CDU/CSU plæderer i valgprogrammet for en "europæisk suverænitets-offensiv", hvor suveræniteten, der er gået tabt til bl.a. Kina og grænseoverskridende problemer som corona og klima, tilbageerobres af EU – til alles fælles bedste. De Grønne slår til lyd for en "føderal europæisk republik", mens FDP ønsker sig en "føderal og decentral indrettet forbundsstat". En klar fællesmængde for alle partier, med undtagelse af Die Linke og AfD, er ønsket om, at Kommissionsformanden vælges indirekte af vælgerne til Europa-Parlamentsvalget ("Spitzenkandidat"). Der skal også oprettes et fælles valgsystem, når valget til Europa-Parlamentet

løber af stablen, og europa-parlamentarikerne skal have mere magt, bl.a. i form af en formel initiativret til at fremsætte lovforslag. Både CDU/CSU og De Grønne gør sig også til talsmænd for en mindre Kommission, hvor alle lande ikke længere er sikret en kommissær.

EU's flygtningepolitik

Med undtagelse af det mindst sandsynlige regeringsparti, Die Linke, støtter alle potentielle regeringspartier, at EU gør et nyt forsøg på at blive enige om en kvotemodel for omfordeling af flygtninge. For De Grønne og FDP bør det også indgå i modellen, at lande, som ikke tager flygtninge, rammes på pengepungen. Hele diskussionen om en omfordeling vil uden tvivl udløse et nyt bittert opgør med bl.a. Polen og Ungarn, der siden 2015, ligesom Danmark, hårdnakket har bekæmpet omfordelingstanken. I modsætning til Central- og Østeuropa har Danmark et retligt forbehold, men diskussionen kan hurtigt blive viklet ind i en reform af det såkaldte Dublin-system, hvor modtagelse af flygtninge kobles med retten til at kunne sende flygtninge fra Danmark tilbage til et andet EU-land.

Diskussionen om flygtningekvoter kan blive aktualiseret af den verserende krise i Afghanistan. F.eks. har Annalena Baerbock fra De Grønne appelleret til, at alle EU-lande tager imod afghanske flygtninge, altså udover lokalansatte og tolke. I slutningen af august luftede Kommissionsformand Ursula von der Leyen ligeledes, at medlemsstater, der tager imod flygtninge, kan blive kompenseret økonomisk fra EU's budget. SPD og CDU/CSU har indtil videre primært fokuseret på nødvendige af at hjælpe lokalansatte og tolke.

EU's udenrigs- og forsvarspolitik

Endelig er alle potentielle regeringspartier enige om at styrke EU's forsvarsdimension. Også denne diskussion kan blive fremskyndet af, at kaosset i Afghanistan så klart har vist, at Europa i dag er fuldstændigt afhængig af USA's ageren. Som en vigtig samarbejdspartner til NATO går CDU/CSU, FDP og SPD til valg på oprettelsen af en "Europahær" og et fælles europæisk militærhovedkvarter. De Grønne, der traditionelt har været skeptiske over for brugen af militær magt, er mere forbeholdne, men støtter dog en styrket "europæiske sikkerhedsunion". Selvom afsnittene i valgprogrammerne er holdt i generelle vendinger – hvad vil det f.eks. egentlig sige, at EU får en "Europahær" – vil en ny tysk regering, i tæt samarbejde med Frankrig, kunne udløse en ny dynamik på et af de områder, hvor Danmark har forbehold.

Fra valg til koalitionsforhandlinger

Europapolitikken bliver næppe en "dealbreaker" i de kommende koalitionsforhandlinger. Men at Europapolitikken kan spille en rolle, er forhandlingerne i 2017 et godt eksempel på. Her ønskede FDP's leder Christian Lindner at indføre en "hollandsk" klausul i koalitionsaftalen, der ligesom den hollandske premierminister Mark Rutte på forhånd udelukkede, at en ny tysk regering kunne støtte finanspolitisk omfordeling inden for EU. Dette krav var én af årsagerne til, at forhandlingerne brød sammen. En sådan klausul ville i parentes bemærket have gjort det væsentligt vanskeligere for Tyskland at støtte genopretningsfonden.

Traditionen tro og pga. frygten for en gentagelse af Weimarrepublikkens (1918-1933) mange ustabile mindretalsregeringer vil den næste tyske regering med al sandsynlig blive en flertalsregering. "Bonn ist nicht Weimar" og "Berlin ist auch nicht Weimar" er grundsætninger i tysk politik. Nødvendigheden af at danne en flertalsregering betyder, at der på forhånd er lagt op til langvarige koalitionsforhandlinger. Da der denne gang for første gang siden Konrad Adenauers regering i 1950'erne meget vel kan blive brug for tre partier, kan forhandlingerne sprænge rekorden på 170 dage. Den er fra 2017, hvor Merkel efter de kuldsejlede forhandlinger med FDP og De Grønne (Jamaica-koalition) var nødsaget til at indlede nye forhandlinger med SPD. Hvis forhandlingerne bliver så langtrukne, vil de kunne lukke det spinkle hul, der er i EU's kalender mellem det tyske og franske præsidentvalg for at kunne træffe større beslutninger i slutningen af 2021 og starten af 2022.

Omvendt vil det forhold, at Tyskland og Frankrig kan have svært ved at komme med nye udspil skabe en mulighed for, at andre lande bliver mere aktive ift. at sætte en dagsorden i EU.

Tabel 1: Hvor mange dage tager det at danne en koalitionsregering i Tyskland?

År	Koalition	Antal Dage
2017	CDU/CSU og SPD	172
2013	CDU/CSU og SPD	86
2009	CDU/CSU og FDP	31
2005	CDU/CSU og SPD	65
2002	SPD og De Grønne	30
1998	SPD og De Grønne	30
1994	CDU/CSU og FDP	32
1990	CDU/CSU og FDP	47

Tabel 2: Oversigt over tyske partiers europapolitiske holdninger

Emner	Partier					
	CDU/CSU	SPD	De Grønne	FDP	Linke	AfD
EU's genopretningsfond - skal den være permanent?	Fonden skal være en enlig svale	Fonden skal være "et permanent integrationsfremskridt"	Fonden skal omdannes til et permanent "investerings- og stabiliserings-instrument"	Nej til permanent fond og "gældsunion". Også nej til nye EU-afgifter	Permanent finansieret fond, bl.a. via euroobligationer	Nej. Opblødning af stabilitetspagten og genopretningsfond er hovedårsagen til, at Tyskland skal ud af EU
Ny vækst og stabilitetspagt?	Pagten skal reaktiveres, men "videreudvikles, uden at den bliver blødt op"	Pagten skal omdannes til en "bæredygtighedspagt"	Pagten skal reformeres for at muliggøre "fremtids-investeringer"	Pagten skal reaktiveres (back to normal), men sanktioner over for lande, der ikke lever op til krav skal skærpes	Pagten skal laves fundamentalt om og muliggøre "investeringsoffensiv uden håndbremse"	Opblødning af stabilitetspagten og genopretningsfond er hovedårsagen til, at Tyskland skal ud af EU
Skal retsstatsmekanismen styrkes over for bl.a. Polen og Ungarn?	Nye "dialogformater", konsekvent strafudmøntning, herunder fratagelse af EU-midler og stemmeret	Retsstatsmekanismen skal styrkes og en EU-fond skal oprettes til støtte af demokrati og retsstat	Retsstatsmekanismen skal styrkes og årlig retsstatsrapport skal kunne fjerne EU-midler	Retsstaten skal styrkes og civilsamfundet skal kunne støttes direkte	Retsstaten skal styrkes (mekanismen nævnes ikke)	Nej. AfD støtter Polen og Ungarns "mulighed for at bevare deres europæiske identitet" (læs modstand over for indvandring/ LGBTQ)
Hvad skal konferencen om Europas fremtid bruges til og er en ny EU-traktat vejen frem?	Konferencen skal bruges til "europæisk suverænitetsoffensiv". Traktatændringer er ikke et mål i sig selv, men et muligt instrument.	Konferencen skal blive "en succes". Europa-Parlamentet skal styrkes og nyt fælles valgsystem i EU.	Konferencen er "stor chance" for at udvikle nye reformer, der langsigtet skal føre til en "føderal europæisk republik". Åben for traktatændringer.	Konferencen skal følges op af et "forfatningskonvent". Forfatning lægges ud til folkeafstemning. Ønsker en føderal og decentral indrettet forbundsstat.	Ny EU-traktat, der sikrer mere økologisk union og mere social retfærdighed.	Tyskland skal ud af EU
Skal EU indføre kvoter/ omfordeling af flygtninge i EU?	Ja, brug for "fair og solidarisk fordeling af omkostninger og byrder inden for EU"	Ja, "solidarisk fordelingsmekanisme"	Kvoter for flygtninge. Lande skal fratages EU-midler, hvis de ikke deltager	Kvoter for flygtninge. Lande skal fratages EU-midler, hvis de ikke deltager	Kvoter nævnes ikke; ønsker helt ny flygtningepolitik ("menneskerettigheder der i stedet for Fort Europa")	Ingen kvoter/omfordeling. Tyskland skal ud af EU og flygtningepolitik er en hovedårsag
Skal EU styrke den fælles forsvarspolitik - helt hen imod en "Europahær"?	Flertalsafgørelser inden for udenrigspolitik og "på sigt skal EU kunne opstille fælles, europæiske væbnede styrker". Europæisk hovedkvarter	Målet er en Europahær "som en del af Europa som fredsmagt"	Styrket europæisk "sikkerhedsunion"	"Europahær" under fælles kommando, europæisk hovedkvarter og uddannelse på et europæisk sikkerhedsakademi	Nej, Tyskland skal ikke deltage i militære udlandsoperationer	Nej til fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik

Kilde: Egen gennemgang af valgprogrammer. Stor tak til Johannes Hækkerup og August Eiberg for hjælp med figurer & tabeller